

Ks. Stanisław Garnczarski
Wydział Teologiczny PAT, Tarnów.

CHORAŁ GREGORIAŃSKI ZAWARTY W POLSKICH ŚPIEWNIKACH KATOLICKICH XIX I XX WIEKU

Repertuar gregoriański zawarty w polskich śpiewnikach XIX i XX wieku¹ wyraźnie dzieli się na grupy zawierające kolejno śpiewy: mszalne, sakramentalne, brewiarzowe, stosowane w czasie innych obrzędów oraz w czasie nabożeństw.

I. MSZA ŚWIĘTA

Poszczególne śpiewniki zawierają zarówno śpiewy mszalne *ordinarium missae* jak i *proprium missae*. Często można zauważyć, że wybrane śpiewy mszalne zamieszczone są poza cyklem mszalnym lub w ramach niepełnego cyklu.

Śpiewy *ordinarium missae* zawierają tradycyjnie części stałe Mszy św.: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus i Agnus Dei. Do tych śpiewów dołączyć należy także śpiewy na procesję i pokropienie przed sumą, ponieważ były one zawsze zaliczane do śpiewów stałych.

Śpiewem w czasie procesji przed sumą było *Haec est dies*, zaś z obrzędem pokropienia przed sumą w niedziele związane są śpiewy *Asperges me* oraz *Vidi aquam*. Pierwszy z nich jest przeznaczony jest na wszystkie niedziele w ciągu roku oprócz niedziel w czasie wielkanocnym, na te ostatnie zaś przeznaczony jest drugi śpiew. Oba utwory znajdują się w śpiewnikach: Siedleckiego (począwszy od wydania w roku 1908), Surzyńskiego (z roku 1885), oraz ks. Lewkowicza z 1961 r.

Na siedemnaście badanych grup śpiewników śpiewy *ordinarium missae* występują tylko w ośmiu, przy czym w jednym ze zbiorów – ks. Mioduszewskiego – zawarte jest tylko Kyrie, a w siedmiu pozostałych jest

¹ Zostały one przedstawione w artykule S. G a r n c z a r s k i, *Polskie śpiewniki katolickie XIX i XX wieku jako źródło do badań nad chorałem gregoriańskim (źródła)*, TST 22/1 (2003), s. 117-126.

większa liczba śpiewów należących do *ordinarium missae*. Są to grupy śpiewników: Siedleckiego z lat od 1928 do Soboru Watykańskiego II; Surzyńskiego część I (z 1885 r.); Gieburowskiego (wydania trzecie i czwarte) oraz Lewkowicza. Edycją zawierającą zdecydowanie najwięcej śpiewów *ordinarium* jest pierwsza część Śpiewnika ks. Surzyńskiego – 24 pozycje. Nieco mniej, bo 21 pozycji znajduje się w najmłodszym chronologicznie wydaniu Śpiewnika ks. Lewkowicza. Z edycji Śpiewnika ks. Siedleckiego najliczniejszą w omawiane śpiewy grupę stanowią wydania z lat od 1959 do Soboru Watykańskiego II.

Wśród śpiewów *Kyrie* najczęściej w badanych śpiewnikach występuje *Kyrie VIII* – sześciokrotnie. *Kyrie* z Mszy *Requiem* występuje trzykrotnie, dwukrotnie *Kyrie XI*, zaś pozostałe śpiewy *Kyrie* są po jednym z różnych Mszy. Układ i ilość śpiewów *Sanctus* i *Agnus Dei* jest taki sam jak i *Kyrie*. Podobnie śpiew *Gloria* najczęściej jest reprezentowany przez *Gloria* przyporządkowane do Mszy VIII – sześciokrotnie, z Mszy XI – dwukrotnie i po jednym z innych Mszy. Spośród zaś śpiewów *Credo* najliczniej występuje *Credo III*, bo aż w sześciu edycjach, następnie *Credo I* – trzy razy, a najmniej *Credo II*, bo tylko jeden raz.

Jak więc widać, Msza VIII, zatytułowana *De Angelis*, jest najczęściej zamieszczaną Mszą w badanych śpiewnikach, a stąd można wnioskować, że była najczęściej wykonywana.

Proprium missae czyli części zmienne liturgii mszalnej zamieszczone są w omawianych śpiewnikach bardzo swobodnie, bez jakiegoś określonego klucza. Można tu wymienić takie śpiewy, jak: sekwencja wykonywana przed Ewangelią na roratach – *Mittit ad Virginem* (została ona usunięta z liturgicznych ksiąg potrydenckich, ale w Polsce, jak widać, była wykonywana jeszcze w XX wieku), *Ecce panis angelorum* (fragment sekwencji – *Lauda Sion*), części *proprium missae* w mszach żałobnych – *Requiem* (introit – *Requiem aeternam*, graduale – *Requiem aeternam*, tractus – *Absolve, Domine*, sequentia – *Dies irae*, offertorium – *Domine Jesu*, communio – *Lux aeterna*).

Śpiewy *proprium missae* są niezbyt licznie reprezentowane w badanym materiale. Najliczniejsza ich grupa jest u ks. Siedleckiego w wydaniach od 1959 r. do Soboru Watykańskiego II, w śpiewniku ks. Surzyńskiego z 1885 r. oraz w edycji ks. Lewkowicza – po siedem pozycji. Pozostałe grupy śpiewników, w których znajdują się powyższe śpiewy to Mioduszewski, Siedlecki we wszystkich wydaniach oprócz wydań z lat 1908-1922, Surzyński i Flaszka w pierwszych dwóch wydaniach. Najliczniej, bo aż sześciokrotnie, występuje śpiew *Ecce panis angelorum*. Części *proprium missae* w mszach żałobnych są zawarte w trzech edycjach, zaś *Mittit ad Virginem* widnieje w dwóch edycjach.

Tony i odpowiedzi mszalne na sposób rzymski zawierają odpowiedzi na Orację i Ewangelię, na Prefację (ton uroczysty, ferialny), na *Pater noster* i na *Pax Domini*, oraz na *Ite missa est* i *Benedicamus* (w święta uroczyste, zwykłe, w święta Matki Boskiej, w niedziele, w niedziele Adwentu i Wielkiego Postu,

na Wielkanoc, w tonie ferialnym, na święta „simplicia”, po mszy św. żałobnej i błogosławieństwo biskupie).

Te śpiewy dominują w wydaniach: ks. Surzyńskiego z 1885 r. – dwadzieścia pozycji i ks. Siedleckiego w kolejnych wydaniach począwszy od roku 1928 – po osiemnaście pozycji. Niewiele mniej zawiera edycja ks. Lewkowicza – piętnaście. Oprócz tego ks. Gieburowski w swoich wydaniach z 1929 i 1947 r. zamieszcza kolejno pięć i sześć śpiewów z tej grupy. Umieszczanie „tonów” świadczy o przeznaczeniu śpiewników także do użytku celebransów. Natomiast dialogi przeznaczone były dla wiernych.

Spośród śpiewów wykonywanych w czasie udzielania sakramentów spotykamy tylko hymn *Veni Creator*.

II. OFFICIUM DIVINUM

Badany materiał śpiewów chorałowych należących do officium divinum zostanie podzielony na dwie grupy. Główną i najliczniej reprezentowaną grupę stanowią nieszpory, do drugiej grupy zostaną zaliczone pozostałe śpiewy.

Śpiewy nieszporne są dosyć bogato reprezentowane. Nieszpory przypadają na różne okresy i święta, dlatego w śpiewnikach spotykamy różne układy psalmów: psalmy na niedziele w ciągu roku, na święta Apostołów, psalm do II nieszporów o wyznawcach Papieżach i Biskupach, psalmy na święta Męczenników, na uroczystości Matki Boskiej (oraz święta Panien), w uroczystość Bożego Narodzenia, na Nowy Rok, na Wielkanoc, na Zesłanie Ducha św., na Adwent i na Boże Ciało, na Poświęcenie Kościoła. Do tego dodano także hymny nieszporne na wymienione święta i uroczystości. W grupie śpiewników ks. Siedleckiego począwszy od wydania jubileuszowego (1928 r.) nowością jest dodanie antyfon nieszpornych.

Inną koncepcję układu nieszporów od powyższej przedstawił ks. Surzyński w pierwszej części swojego Śpiewnika z 1885 r. Mianowicie najpierw zamieścił części wszystkim nieszporom wspólne: Toni „Deus in adjutorium”, Toni Psalmorum, Psalmi Vespertini (21 psalmów), Tonus Capituli, Toni Versiculorum, Toni Cantici „Magnificat”, Commemorations et Suffragia Sanctorum, Toni „Benedicamus Domino”, Tonus „Fidelium animae”, Antiphonae B.M.V. Następnie w dalszej kolejności są części zmienne: w Nieszporach niedzielnych (Psalmy nr 1, 2, 3, 4, 5; Hymn *Lucis Creator*) oraz w proprium de tempore (na Adwent, Boże Narodzenie, Wielki Post, Wielkanoc, Urocz. Zesłania Ducha Św., Św. Trójcy, Boże Ciało i in.). Trzecią grupą są części wspólne uroczystościom świętych Pańskich, takim jak: święta Apostołów i Ewangelistów; święto Męczennika; święta wielu Męczenników; święto Wyznawcy Biskupa; święto Wyznawcy, który nie był Biskupem; w dni świętych Dziewic; w dni świętych Niewiast; na Poświęcenie Kościoła, w uroczystości Matki Boskiej. Nieszpory na święta poszczególnych, indywidualnych świętych (ok. 63) są kolejną grupą nieszporów. Po nich następują nieszpory żałobne.

Z nieszporamai związane są antyfony maryjne: *Alma Redemptoris* (wykonywana od 1 niedzieli Adwentu do Oczyszczenia M.B.), *Ave Regina* (od Oczyszczenia M.B. do Wielkiego Czwartku), *Regina coeli* (od Wielkiej Soboty do soboty przed Trójcą Przenajświętszą) i *Salve Regina* (od Trójcy Przenajświętszej do Adwentu), *Salve Regina* (zaczepnięta z proprium mszalnego – Requiem).

W jednej grupie śpiewników, mianowicie ks. Siedleckiego z lat 1876 – 1902 znalazł się jeszcze śpiew Magnificat z nieszpórów na Dzień Zaduszny.

W niektórych edycjach spotykamy także trzy antyfonę z drugich nieszpórów na pierwszą Niedzielę Adwentu – *Ecce Dominus veniet* oraz hymn z drugich nieszpórów na uroczystość Narodzenia św. Jana Chrzciciela – *Ut quaeant laxis*.

Zauważamy, że nieszpory znalazły się tylko w śpiewnikach ks. Siedleckiego, gdzie najliczniej występowały w pierwszych wydaniach (1876 – 1902) – dziesięć pozycji i (1908 – 1922) – jednaście. W edycjach z lat 1928 – 1953 znalazły się jeszcze cztery pozycje, a ta tendencja zniżkowa spowodowała, że w edycjach z 1959 do Soboru Watykańskiego II znalazły się już tylko jedne nieszpory. Drugim wydawnictwem zawierającym nieszpory, oprócz zbioru ks. Siedleckiego, był śpiewnik ks. Surzyńskiego – pierwsza część, w której znalazły się nieszpory na cały rok liturgiczny, liczące ponad 200 pozycji.

Wśród nieszpórów najliczniej pojawiają się – sześć razy – nieszpory niedzielne w ciągu roku, następnie nieszpory na Boże Ciało i nieszpory Maryjne występują po pięć razy. Widać więc, że te rodzaje nieszpórów były najczęściej wykonywane, a co za tym idzie najlepiej znane i rozwijające głównie pobożność eucharystyczną i maryjną.

Wśród innych śpiewów Officium Divinum spotykamy: w śpiewniku ks. Lewkowicza – skrócone laudesy z Niedzieli Zmartwychwstania, zawierające antyfonę – *Alleluja*, psalm – *Laudate Dominum*, antyfonę do Benedictus – *Et valde mane* i *Benedictus*. Także w tej edycji znajdują się śpiewy na rezurekcję: antyfona – *Gloria Tibi Trinitas*, psalm *Laudate Dominum*, psalm – *Domine, quid multiplicati*. Po zakończeniu procesji rezurekcyjnej wymieniony jest śpiew – *Surrexit Dominus*.

W Śpiewniku ks. Surzyńskiego (1885) po nieszpórach umieszczono Completorium (*Jube, domne, Pater noster, Confiteor, Convertite nos, Miserere* lub *Alleluja*, psalm – *Cum invocarem*, psalm – *In te, Domine*, psalm – *Qui habitat*, psalm – *Ecce nunc benedicite*, antyfony: * w ciągu roku – *Miserere mihi Domine*, * w tygodniu wielkanocnym – *Alleluja*, * od soboty przed Przewodnicą aż do Trójcy św. – *Alleluja*, hymn z melodią 1 [w czasie Wielkiego Postu in officio de tempore aż do niedzieli pasyjnej] lub z melodią 2 [w niedziele roku] lub z melodią 3 [w święta Wyznawców, Dziewic i św. Niewiast, w święta Męczenników ritu demidupl. i w czasie oktav] – *Te lucis ante terminum*, Capitulum, responsorium breve: a/ w ciągu roku, b/ w czasie

wielkanocnym – *In manus tuas*, antyfona do kantyku – *Salva nos*, Kantyk Symeona, Preces, Oremus).

Wśród wymienionych śpiewów zaliczanych do grupy *Officium Divinum* najpopularniejszym był śpiew *Ecce Dominus veniet* wzięty z II niesporów na pierwszą Niedzielę Adwentu, a w śpiewnikach umieszczony wśród pieśni adwentowych, co sugeruje, że był śpiewany przez cały okres Adwentu. Występuje on w trzech edycjach śpiewników ks. Siedleckiego. Melodia tego śpiewu, odmienna od wersji rzymskiej, została zaczerpnięta prawdopodobnie z antyfonarza A. Piotrkowczyka. Z czasem została zrytmizowana, a gdy podłożono pod nią tekst polski, stała się popularną do dzisiaj antyfoną adwentową. Spośród zaś pieśni do świętych dwukrotnie w edycjach także ks. Siedleckiego występuje Hymn z II Niesporów na uroczystość św. Jana Chrzciciela – *Ut queant laxis*. Pozostałe śpiewy występują w tylko pojedynczych wydaniach.

III. INNE OBRZĘDY

Śpiewy wykonywane w czasie innych ceremonii, a zawarte w badanych źródłach, to utwory liturgiczne, które są wykonywane w czasie liturgii różnych świąt, Środy Popielcowej, Niedzieli Palmowej oraz liturgii Triduum Paschalnego. Są to śpiewy w większości procesyjne.

Lumen ad revelationem to antyfona śpiewana w święto Oczyszczenia Najświętszej Maryi Panny, antyfona *Exaudi nos Domine*, wykonywana w Środę Popielcową. Trzy antyfony śpiewane w Niedzielę Palmową, mianowicie *Hosanna filio David*, *Pueri Hebraeorum* oraz trzecia – *Pueri Hebraeorum vestimenta*. Hymn ad Christum Regem na Niedzielę Palmową – *Gloria, laus et honor*, następnie responsorium *Ingrediente Domino* jako responsorium końcowe, śpiewane przez celebransa i asystę przy wejściu do kościoła po procesji z palmami. Przy adoracji Krzyża w czasie obrzędów Wielkiego Piątku śpiewana jest antyfona *Ecce lignum Crucis*. Śpiewy wykonywane w liturgii Wielkiej Soboty, takie jak: tractus – *Cantemus Domino* wykonywany po drugim czytaniu, tractus – *Attende caelum* śpiewany po trzecim czytaniu, tractus *Vinea facta est* następujący po czwartym czytaniu i pierwszej części litanii do Wszystkich świętych, tractus *Sicut cervus* wykonywany w czasie procesji do chrzcielnicy po poświęceniu wody do chrztu i drugiej części litanii do Wszystkich świętych – po odnowieniu przyrzeczeń chrzcielnych, śpiew na Wielką Sobotę *Alleluja*, po którym śpiewa się *Confitemini Domino*, tractus – *Laudate Dominum*.

Wśród śpiewów z tej grupy trzeba wymienić także Hymn *Te Deum laudamus*, jest on podany w dwóch tonach: *tonus simplex* i *tonus solemnis*. Czasem źródła zawierają tylko ostatnie jego wersy począwszy od słów *Salvum fac populum tuum*.

Na przyjęcie biskupa przeznaczony jest śpiew *Ecce sacerdos*. Poza tym można wymienić jeszcze inne utwory chorałowe, jak: adwentowy śpiew *Rorate*

coeli, suplikacja *Parce Domine, Christus vincit... Exaudi*, dwa hymny: *Aeterne rerum Conditor* i *Ex more docti*, antyfona do Magnificat z drugich niesporów na Boże Ciało – *O sacrum Convivium*, Pro Summo Pontifice – za papieża i Pro Episcopo – za biskupa, śpiewy żałobne *Libera me, Salve Regina, De profundis, Miserere, In paradisum, Benedictus, Ego sum, Ave maris stella*.

Podsumowując tę grupę śpiewów pod kątem ilości, trzeba stwierdzić, że najliczniej są one reprezentowane w śpiewniku ks. Lewkowicza – 19 pozycji, a następnie w śpiewnikach ks. Siedleckiego, zwłaszcza w wydaniach z lat 1959 – Sobór Watykański II – 14 pozycji, 1928 – 1953 – po sześć pozycji, 1908 – 1922 – trzy i 1876 – 1902 – dwie pozycje. Oprócz tego w śpiewniku ks. Surzyńskiego w I części są trzy pozycje, u Flaszy w drugim wydaniu – trzy oraz w zbiorze ks. Weismanna jedna pozycja.

W powyższym repertuarze najczęściej występuje hymn *Te Deum laudamus*, bo aż w ośmiu grupach edycji, następnie suplikacja *Parce Domine* – w czterech, adwentowy śpiew *Rorate coeli* – w trzech grupach, podobnie żałobne *Libera me* – także w trzech, w dwóch grupach wydawnictw znalazły się: antyfona *O sacrum convivium* oraz śpiew „żałobny” *Salve Regina*. Pozostałe śpiewy występowały tylko w pojedynczych grupach edycji.

IV. NABOŻEŃSTWA

Najliczniej reprezentowaną w wydawnictwach grupą śpiewów wykonywanych w czasie nabożeństw są śpiewy ku czci Najświętszego Sakramentu. Należą do nich: *O salutaris hostia* (są to ostatnie zwrotki hymnu *Verbum supernum*), *Tantum ergo sacramentum* (jest to część hymnu *Pange lingua*), cały hymn *Pange lingua*, antyfona *Rex Christe primogenite*, hymn *Adoro te devote, O memoriale* – śpiew będący piątą zwrotką *Adoro te devote*, sekwencja *Ave verum*, śpiew *Fiant Domine, Litaniae Lauretanae*, antyfona do św. Cecylii – *Cantantibus organis*, śpiewana w czasie nabożeństwa do Patronki muzyki sakralnej, antyfona *Exsurge Domine*, śpiewana przed procesją w Dni Krzyżowe.

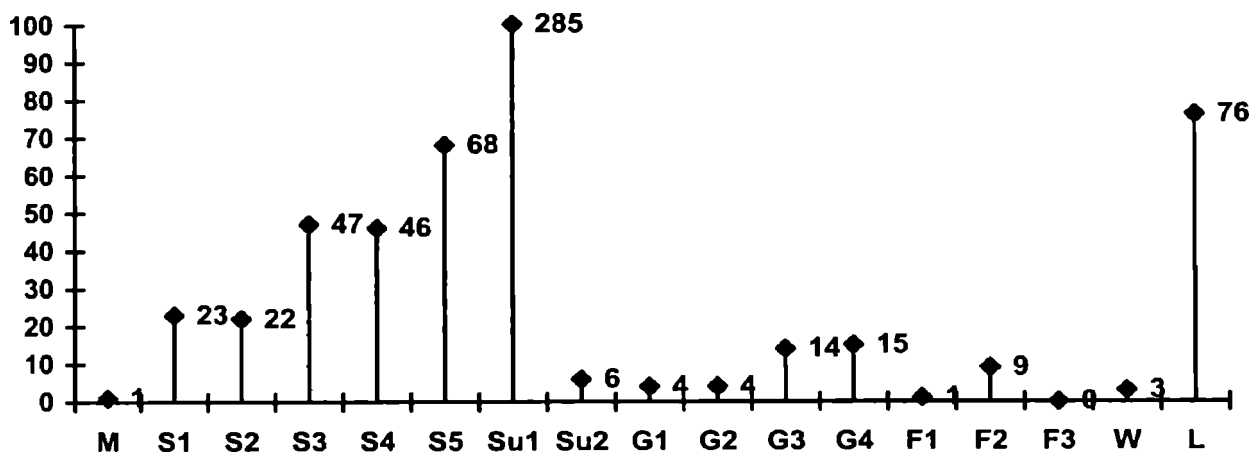
Do pseudochorału można zaliczyć śpiew *Salve Mater misericordiae*.

W grupie śpiewów wykonywanych w czasie nabożeństw przeważają więc śpiewy ku czci Najświętszego Sakramentu, ale są też – chociaż nieliczne – i inne śpiewy chorałowe. Najczęściej występującym śpiewem z tej grupy jest antyfona *Rex Christe primogenite* zamieszczona w jedenastu grupach wydawnictw, następnie śpiew *O salutaris hostia* – w dziesięciu oraz kolejny śpiew wykonywany także często ku czci Najświętszego Sakramentu to *Tantum ergo sacramentum* – występuje w ośmiu grupach edycji. *Pange lingua, Adoro te devote* oraz *Fiant Domine* są zawarte w trzech grupach, a *Ave verum* w dwóch. Pozostałe śpiewy występują pojedynczo. Jak więc widać najczęściej śpiewane i najlepiej znane były śpiewy ku czci Najświętszego Sakramentu. Wynika to być może stąd, że pobożność eucharystyczna i kult Najświętszego

Sakramentu były w tych czasach szczególnie praktykowane. Łączyło się to także z często odprawianymi procesjami teoforycznymi oraz nabożeństwami z tzw. wystawieniem Najświętszego Sakramentu.

Podsumowując prezentację repertuaru śpiewów gregoriańskich zawartych w badanych edycjach śpiewników katolickich trzeba stwierdzić, że kształtował się on różnorodnie. Najwięcej repertuaru chorałowego zawierają następujące śpiewniki czy grupy śpiewników: Surzyńskiego część I -285 pozycji; Lewkowicza – 76; Siedleckiego z lat 1959-Sobór Watykański II – 68; 1928-1948 – 47; 1953 – 46; 1876-1902 – 23; 1908-1922 –22; Gieburowskiego z roku 1947 – 15; 1929 – 14; Flaszki wyd. II – 9; Surzyńskiego część II – 6; Gieburowskiego wyd. z roku 1920 i 1922 – po 4 pozycje; Weissmanna – 3 oraz Mioduszewski i Flaska wyd. I – po 1 pozycji. Porównanie to widać na załączonym wykresie (tab. 1).

Zawartość śpiewów chorałowych w poszczególnych wydawnictwach

Tab. 1.

- M² – Śpiewnik ks. Mioduszewskiego – wydanie z roku 1838,
 S₁ – Śpiewnik ks. Siedleckiego – wydania z lat 1876 – 1902,
 S₂ – Śpiewnik ks. Siedleckiego – wydania z lat 1908 – 1922,
 S₃ – Śpiewnik ks. Siedleckiego – wydania z lat 1928 – 1948,
 S₄ – Śpiewnik ks. Siedleckiego – wydanie z roku 1953,
 S₅ – Śpiewnik ks. Siedleckiego – wydania z okresu 1959 – Sob.Vat. II,
 Su₁ – Śpiewnik ks. Surzyńskiego „Laudate Dominum” – wydanie z roku 1885,
 Su₂ – Śpiewnik ks. Surzyńskiego „Śpiewajmy Panu” – wydanie z roku 1886,
 G₁ – Śpiewnik ks. Gieburowskiego – wydanie z 1920,
 G₂ – Śpiewnik ks. Gieburowskiego – wydanie z 1922,
 G₃ – Śpiewnik ks. Gieburowskiego – wydanie z 1929,
 G₄ – Śpiewnik ks. Gieburowskiego – wydanie z 1947,

² Skróty odnoszące się do wszystkich wykresów i tabel.

- F₁ – Śpiewnik Tomasza Flaszcy – cz. I – wydanie z roku 1903,
 F₂ – Śpiewnik Tomasza Flaszcy – cz. II – wydanie z roku 1910,
 F₃ – Śpiewnik Tomasza Flaszcy – cz. III – wydanie z roku 1917,
 W – Śpiewnik ks. Weissmanna – wydanie z roku 1908,
 L – Śpiewnik ks. Lewkowicza – wydanie I z roku 1961.

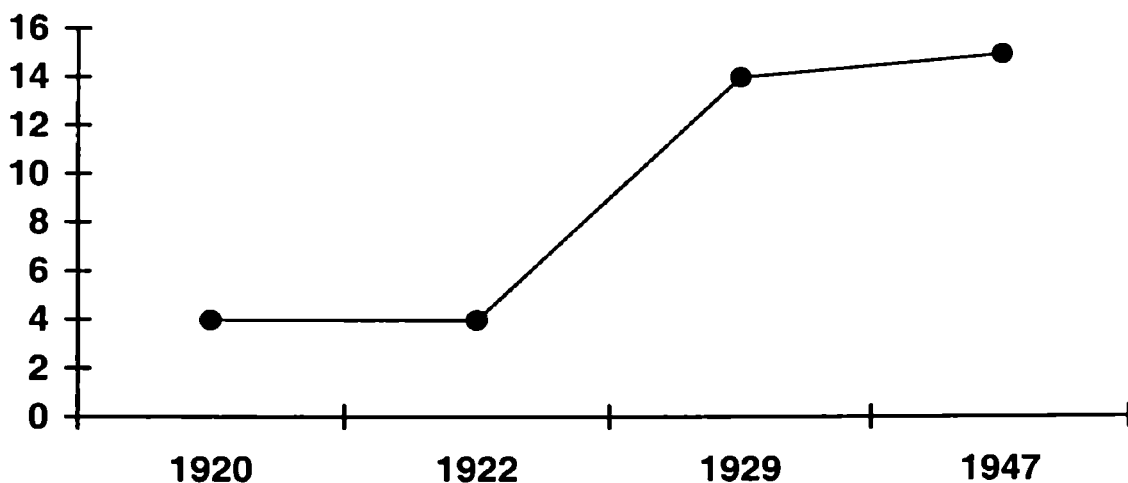
Trzeba nadto zaznaczyć, że przedstawione zestawienie jest miarodajne pod względem ilościowym. Natomiast pod względem jakościowym sytuacja wydaje się wyglądać nieco inaczej. Wynika to stąd, że w edycji Surzyńskiego (część I) zamieszczona jest ogromna liczba nieszporów niemal na wszystkie uroczystości, święta, okresy liturgiczne, wspomnienia, natomiast niewiele jest innych śpiewów chorałowych. W innych zaś śpiewnikach, czy grupach śpiewników jest zawarta stosunkowo mniejsza liczba utworów chorałowych, ale są one za to bardziej zróżnicowane pod względem formy, czy też przeznaczenia w innych częściach liturgii.

Warto też zobaczyć, czy badany repertuar śpiewów powiększał się, czy też malał w poszczególnych wydawnictwach w różnych okresach czasowych, a następnie spojrzeć całościowo na kształtowanie się tego repertuaru w aspekcie czasowym.

Trwającym najdłużej czasowo wydawnictwem jest śpiewnik Ks. Siedleckiego. W naszym opracowaniu obejmował on okres od roku 1876 – 1959 i był podzielony na pięć grup, a kryterium podziału były różnice występujące w powyższych wydaniach śpiewników. Po przeprowadzeniu porównania trzeba stwierdzić, że repertuar śpiewów chorałowych ulegał zwiększeniu.

Można to dostrzec na załączonym zestawieniu (tab. 2).

Kształtowanie się repertuaru chóralu gregoriańskiego w badanych wydaniach śpiewnika Ks. Gieburowskiego

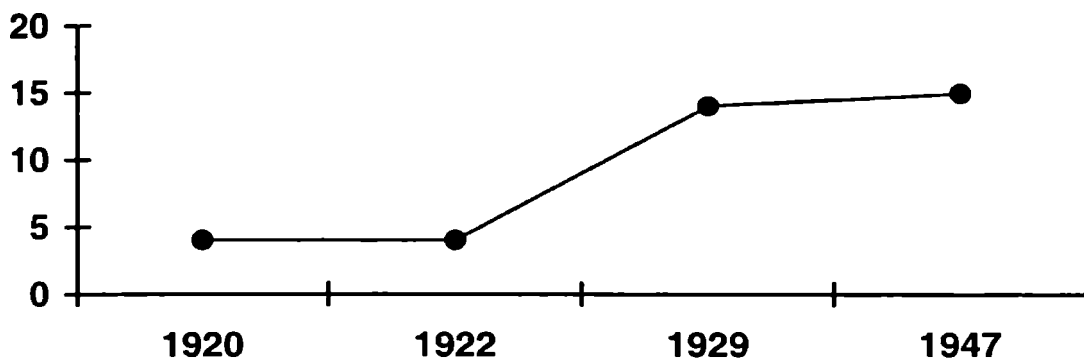

Tab. 2.

Drugim wydawnictwem o dosyć długim czasie trwania był śpiewnik ks. Gieburowskiego. Nasze opracowanie objęło wydania od roku 1920 – 1947.

Zostały zbadane cztery wydania, w których także można dostrzec tendencję wzrostową (tab. 3).

Kształtowanie się repertuaru chorału gregoriańskiego
w badanych wydaniach śpiewnika Ks. Gieburowskiego

Tab. 3.

Śpiewnik Tomasza Flaszki jest trzyczęściowy. W poszczególnych częściach repertuar nie powtarza się. Nie jest więc możliwe ukazanie wzrostu, czy spadku ilościowego zawartych w nim śpiewów chorałowych. Zaznaczyć trzeba tylko, że w najwcześniejszej chronologicznie cz. I – Flaszki (wyd. I) zawarta jest tylko jedna pozycja, w wydaniu II wydanym siedem lat później jest dziewięć pozycji, w najpóźniejszej zaś cz. III – nie zawiera w ogóle śpiewów chorałowych. Podobnie rzecz się ma ze śpiewnikiem ks. Surzyńskiego. Jest to wydanie dwuczęściowe i zawiera różny repertuar, którego nie można porównywać na zasadzie wzrostu czy zmniejszania się. Cz. I – zawiera wyłącznie repertuar chorałowy – ok. 285 pozycji, a II cz. – obejmuje 6 śpiewów.

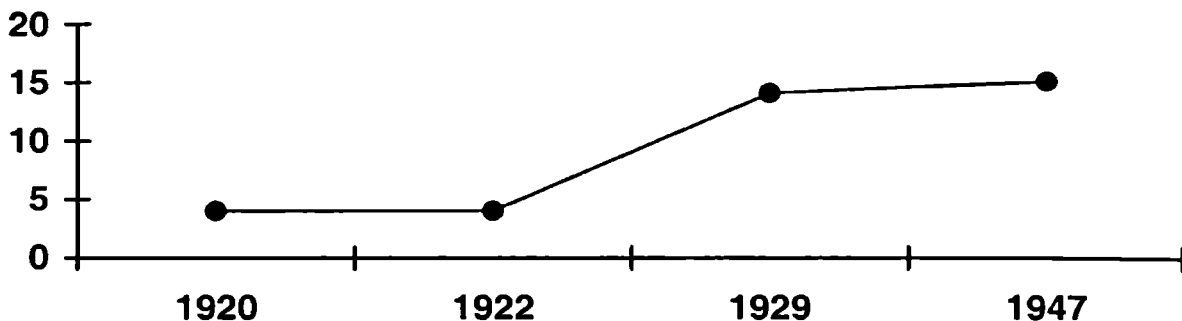
Pozostałe wydawnictwa śpiewników: Mioduszeńskiego, Weissmanna i Lewkowicza są pojedyncze.

Na zakończenie trzeba stwierdzić, że zawartość śpiewów chorałowych w badanych śpiewnikach oraz kształtowanie się jej w wybranych źródłach w okresie od roku 1838³ – 1961,⁴ jest bardzo zróżnicowana. Proces kształtowania się tego repertuaru przedstawia (Tab. 4.). Pozioma współrzędna ukazuje przebieg czasowy procesu, współrzędna pionowa zaś ukazuje zawartość ilościową repertuaru gregoriańskiego poszczególnych wydawnictw.

³ Rok wydania pierwszego badanego w powyższym opracowaniu Śpiewnika ks. Mioduszeńskiego.

⁴ Rok wydania ostatniego badanego w powyższym opracowaniu Śpiewnika ks. Lewkowicza.

Kształtowanie się repertuaru chorału gregoriańskiego w badanych wydaniach śpiewnika Ks. Gieburowskiego

Tab. 4.

Jak można zauważyć, dwa wydawnictwa przez swój długi czas trwania (wznawiania, wydawania kolejnych wydań) ukazują równoległe wzrost lub spadek ilościowy zawartości repertuaru chorałowego w swych edycjach. Są to: wydawnictwo śpiewnika ks. Siedleckiego, trwające od 1876 – 1959 roku⁵ oraz wydawnictwo śpiewnika ks. Gieburowskiego, trwające od 1920 – 1947 roku.⁶ Pozostałe śpiewniki z racji formy wydawniczej w częściach, lub pojedynczo, ukazują jedynie zawartość śpiewów.⁷

Biorąc pod uwagę wyjątkową ciągłość czasową ukazywania się śpiewnika ks. Siedleckiego i jego tendencję do zwiększania repertuaru śpiewów chorałowych, można go uznać za wydawnictwo najbardziej propagujące w liturgii chorał gregoriański. Także edycje śpiewnika ks. Gieburowskiego wykazują zwiększanie się w kolejnych wydaniach repertuaru gregoriańskiego. Spośród pojedynczych wydań najwięcej pozycji śpiewów chorałowych zawierają: pierwszą część śpiewnika ks. Surzyńskiego oraz śpiewnik ks. Lewkowicza (wydanie z 1961 r.).

Repertuar gregoriański zaczął wzrastać w śpiewnikach już w latach 1908-10. Następnie wyraźny wzrost repertuaru widać od 1928 r. Ta tendencja utrzymała się aż do lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Zapewne wpływ na to miały zarządzenia św. Piusa X (*Motu proprio*) oraz Piusa XI (*Divini cultus*), a potem także wskazania encykliki Piusa XII (*Musicae Sacrae disciplina*). Niewątpliwie zasługę propagowania chorału gregoriańskie-

⁵ Rok 1959 nie jest kresem wydawania śpiewnika ks. Siedleckiego. Zbiór ten jest wydawany do dnia dzisiejszego. Jednakże ramy czasowe powyższego opracowania (Sob. Vat. II) ograniczają to wydawnictwo do wspomnianego już roku 1959.

⁶ Jest tu także mowa tylko o tych edycjach, które z racji dostępności dla autora powyższego opracowania zostały przebadane.

⁷ Np. Śpiewnik ks. Surzyńskiego, wydany w dwóch częściach, w przeciągu 1 roku, zawiera w cz. I inny repertuar niż w cz. II, dlatego też nie słusznym byłoby wyciąganie wniosku, że nastąpił spadek ilościowy repertuaru chorałowego, gdyż cz. I zawiera ok. 285 pozycji, a cz. II tylko 6. Obie części były w użytku i dlatego cały repertuar zawarty w obu częściach był znany i wykonywany.

go trzeba też przypisać ruchowi cecylianowskiemu, który w tym właśnie okresie przeżywał na terenach Polski swój rozkwit. Repertuar śpiewnikowy nie przesądza jednak o jego praktycznym wykorzystaniu.

DER GREGORIANISCHE KIRCHENGESANG IM KATHOLISCHEN GESANGBÜCHER DES XIX UND XX JAHRHUNDERTS

Z u s a m m e n f a s s u n g

Das gregorianische Repertoire in den Gesangbüchern von M. M. Mioduszewski, J. Siedlecki, J. Surzyński, W. Gieburowski, T. Flaszka, J. Weissmann und von W. Lewkowicz ist ziemlich reich aber variabel. Es sieht man eine interessante Beziehung mit den Aussagen der Päpste, der Synoden und der Diözesanbischöfe. Im Artikel wird diese Beziehung gezeigt und untersucht.